

Riktlinje fordons- och drivmedelskrav i upphandling

Innehåll

Bakgrund	3
Syfte	3
Begrepp	3
Fordon- och drivmedelskrav i upphandling	4
Strategisk drivmedelsprioritering	6
Klimat- och miljökrav i upphandling	6
Krav på förnybart drivmedel	6
Grundläggande fordonskrav	7
Andel miljöfordon	7
Klimat- och miljökrav för arbetsmaskiner	7
Rutin för att ställa krav	8

Bakgrund

Utsläpp från transporter är den största utsläppskällan av klimatpåverkande gaser i Enköpings kommun¹. För att nå Enköpings mål om klimatneutralitet behöver kommunen minska utsläppen från transporter. För de transporter kommunen behöver göra i personbilar, lastbilar och andra arbetsfordon behöver kommunen använda fossilfritt drivmedel. Genom att ställa förhöjda klimatkrav i upphandlingar av fordon och transportintensiva upphandlingar, kan kommunen minska klimatpåverkande utsläpp. Beredskapsfrågan är också central i vid val av fordon och drivmedel.

Inom samverkan med Uppsala läns miljö- och klimatråd har förslag om en strategisk drivmedels överenskommelse vid upphandling av egna fordon samt miljökrav i upphandlingar av transportintensiva varor och tjänster tagits fram. Syftet med överenskommelsen är att förbättra förutsättningarna för att nå lokala och regionala klimatmål samt att bidra till den regionala utvecklingen. En långsiktig tydlighet i vad länets offentliga aktörer kommer att efterfråga, skapar gynnsamma förutsättningar för näringslivsaktörer att investera i ny fordonsteknik och tank- och laddinfrastruktur för förnybara drivmedel. Genom denna riktlinje kan Enköping gå med i drivmedelsöverenskommelsen.

Riktlinjen har inspirerats av [BioDriv Östs standardkrav för klimatsmart offentlig upphandling av transporter](#), som är en bilaga till deras [Vägledning om klimatsmart offentlig upphandling](#).

Syfte

Riktlinjens främsta syfte är att kommunen ska minska klimatpåverkan från fordonstransporter genom att ställa drivande klimatkrav i upphandling och säkra att beredskapsfrågan beaktas i upphandlingarna. Riktlinjen omfattar kravställan i upphandling och leasing av fordon och arbetsmaskiner samt i transportintensiva upphandlingar. Riktlinjen gäller för alla förvaltningar. Enköping kommuns bolag rekommenderas att anta denna riktlinje.

Begrepp

Här följer några begrepp som förekommer i riktlinjen och förtydligande kring dem.

Förnybara drivmedel. Är drivmedel som framställs av förnyelsebara råvaror eller el, till skillnad från fossila källor såsom olja, kol och naturgas. Förnybara drivmedel har som syfte att minska klimatpåverkan, bidra till en mer hållbar och robust energiförsörjning och minska beroendet av importerade fossila bränslen.

För upphandlingsteknisk beskrivning finns en mer ingående definition av förnybara drivmedel i riktlinjen.

---

¹ Koldioxidbudget 2025, Enköpings kommun.

DRIV-modellen. Är en metod som används för att prioritera och optimera användningen av olika drivmedel i verksamheter. I denna riktlinje innefattar DRIV-modellen följande drivmedelsprioritering vid val av förnybart drivmedel:

1. El, vätgas och biogas
2. Etanol
3. Biodiesel
4. Fossilt (med inblandning av förnybart)

Clean Vehicles Directive. Clean Vehicle Directive är en europeisk lagstiftning som syftar till att främja användningen av rena och energieffektiva fordon inom offentliga upphandlingar. Lagen ska stödja övergången till en mer hållbar och miljövänlig transportsektor genom att utnyttja offentliga upphandlingar som ett verktyg för att främja renare fordon.

Euroklass. Euroklass är en uppsättning standarder som reglerar utsläpp från fordon i Europa. Dessa standarder syftar till att minska luftföroreningar från vägtrafik genom att sätta gränser för olika typer av utsläpp, såsom kväveoxider, kolväten, kolmonoxid och partiklar.

Fordon- och drivmedelskrav i upphandling

I Enköpings kommun har transportintensiva upphandlingar valts ut som första område att systematiskt ställa förhöjda klimatkrav. I upphandling ska lagkrav tillgodoses, däribland Clean Vehicles Directive, som i Sverige är genomfört i Lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa tjänster inom vägtransportområdet samt Förordning (2022:315) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa tjänster inom vägtransportområdet. Dessa trädde i kraft 1 juni 2022

Proportionalitetsprincipen och EU-direktivet Clean Vehicles Directive

I enlighet med proportionalitetsprincipen ska kraven vara rimliga i proportion till det som upphandlas. Det innebär att klimat- och miljökraven bör anpassas utifrån hur stor del transporter och/eller arbetsmaskiner utgör av upphandlingen.

EU-direktivet Clean Vehicles Directive innebär att krav på en viss andel miljöfordon behöver ställas i vissa offentliga upphandlingar av fordon och transporter. De transporttjänster som omfattas av lagkraven är busstrafik (stadsbussar), avfallshämtning, skolskjuts, sjukresor, färdtjänst samt post-, paket- och budtransport. Lagkraven är uppdelade på fordonstyp och referensperioder. Lagen innebär att en viss andel av det totala antal lätta fordon, tunga lastbilar respektive tunga bussar i ovan nämnda upphandlingar ska vara "rena fordon". Kraven gäller inte vid varje enskild upphandling, utan vid samtliga upphandlade avtal som tilldelats av en upphandlande myndighet eller enhet under två så kallade referensperioder.

Referensperiod 1: 2 aug 2021 – 31 dec 2025

Referensperiod 2: 1 jan 2026 – 31 dec 2030.

EU:s definition av "rena fordon" är olika för lätta bilar, tunga lastbilar och bussar. I bild 1 illustreras hur olika fordonsklasser omfattas av Clean Vehicles Directive.

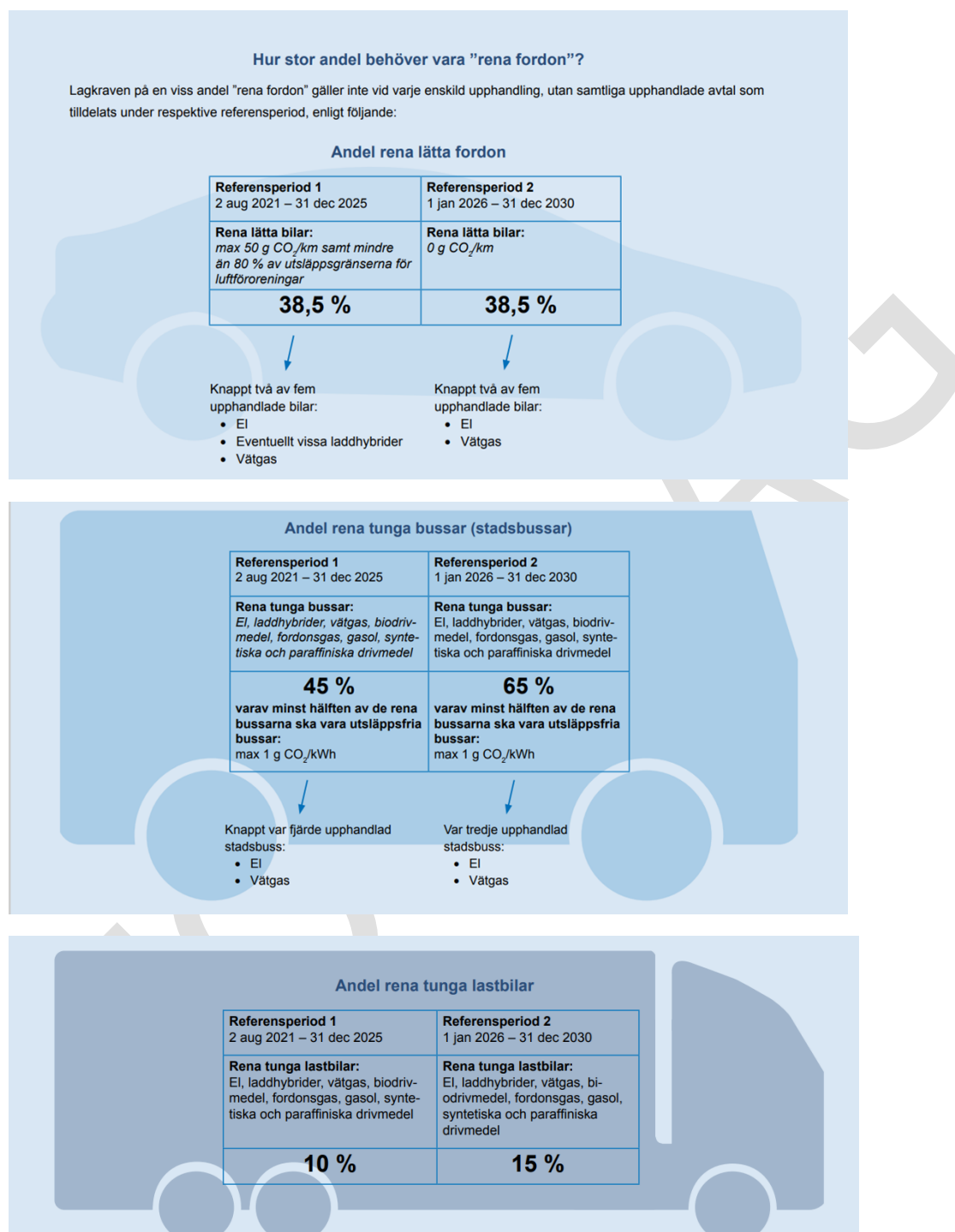

Bild 1, illustration över innebörden av Clean Vehicle Directive för olika fordonsklasser. Bild hämtad från Biodriv Östs rapport: Standardkrav för klimatsmart offentlig upphandling av transporter (Bilaga till: Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling), Version 3.0 mars 2023.

Strategisk drivmedelsprioritering

I rapporten *Infrastrukturplanering för förnybara drivmedel i Uppsala län*² beskrivs vilka drivmedel som länet bör prioritera för att nå miljö- och klimatmål samt samhällsmål som omfattar energieffektivitet, försörjningstrygghet, krisberedskap, stärkt totalförsvär, omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi, regional tillväxt, landsbygdsutveckling och ökad livsmedelsproduktion.

Drivmedelsval i prioritetsordning:

1. El, vätgas och biogas
2. Etanol
3. Biodiesel
4. Fossilt (med inblandning av förnybart)

Klimat- och miljökrav i upphandling

Tre olika typer av grundläggande klimat- och miljökrav på fordon och drivmedel kan ställas vid upphandling.

- Kravtyp 1: Krav på förnybart drivmedel. Kravställan enligt DRIV-modellen. Syfte: klimatnytta.
- Kravtyp 2: Grundläggande fordonskrav. Syfte: energieffektivitet och luftkvalitet
- Kravtyp 3: Krav på andel miljöfordon. Syfte: bidra till en bredd av miljö- och samhällsnytta samt uppfyllandet av Clean Vehicles Directive.

Enköpings kommun ska ställa kravtyp 1-3 i de upphandlingar där det är av betydelse. Kravtyp 1 och 2 ställs på upphandling och leasing av fordon. Kravtyp 3 är aktuellt för transportintensiva upphandlingar. En rutin för ovan nämnda krav ska tas fram.

Krav på förnybart drivmedel

Enköpings kommun ska i upphandlingar och leasing av fordon samt i transportintensiva upphandlingar följa DRIV-modellen i val av förnybart drivmedel och följa prioriteringsordningen:

1. El, vätgas och biogas
2. Etanol
3. Biodiesel
4. Fossilt (med inblandning av förnybart)

Vid tillämpning av prioriteringen behöver ett antal förutsättningar beaktas:

- Att det finns infrastruktur för tankning och laddning av rena eller höginblandade förnybara drivmedel i det aktuella transportområdet.
- Att det finns fordon på marknaden som är godkända för det aktuella segmentet.

---

² [Infrastrukturplanering för förnybara drivmedel i Uppsala län](#)

- Att verksamhetens behov av fordon kan uppfyllas
- Att beredskapsfrågan tillgodoses i val av fordon och bränsle.

Med förnybara drivmedel menas:

- El eller vätgas producerad med förnybara energikällor enligt lag (2011:1200) om elcertifikat (t.ex. vatten-, vind-, sol-, vågkraft och/eller biobränslen). Grön el-avtal ska finnas där elfordon långtidsladdar.
- Fordonsgas om biogas. Kravet är möjligt att uppfylla genom att tanka Biogas100, genom grön gas-avtal alternativt uppgifter om leverantörens fordonsgasblandning på massbalansnivå.
- Bioetanol (ED95/E85/75).
- Biodiesel (HVO100, RME100 eller annan FAME100/B100)
- Annat förnybart drivmedel eller transportsätt som inte omfattas av rapporteringen inom lag (2017:1201), godkänns av beställaren och kan bevisas ha minst lika stor klimatnytta och förnybart ursprung som ovanstående alternativ.

Grundläggande fordonskrav

Grundläggande fordonskrav ska ses som en absolut lägsta nivå och ska framför allt styra fordonens energieffektivitet och hälsofarliga utsläpp. I de fall marknaden är omogen eller kapaciteten för upphandling är begränsad för förnybart drivmedel kan det vara rimligt att endast ställa krav på Euroklass och inte ta med kraven på maximalt koldioxidutsläpp. I mitten av 2025 börjar Euro7 att gälla.

Andel miljöfordon

I transportintensiva upphandlingar ska krav på andel miljöfordon ställas i de fall det är relevant.

Klimat- och miljökrav för arbetsmaskiner

För arbetsmaskiner ska följande krav ställas:

Utsläppskrav

- Krav på att maskiner ska uppfylla EU:s utsläppsstandard för kvävedioxider, partiklar (PM) och koldioxid.
- Förbud mot maskiner som inte uppfyller krav inom vissa zoner.

Bränslekrav

- Användning av förnybara bränslen, el där det är möjligt och i annat fall förnybara bränslen.

Det finns många olika typer av entreprenadarbeten och det kan variera kraftigt vilken typ av fordon och arbetsmaskiner som behövs för att utföra uppdragen. Vilka kravtyper som är lämpliga att använda samt vilka kravnivåer som ska tillämpas inom dessa kravtyper bör därför avgöras utifrån genomförd behovs- och marknadsanalys.

Avsteg från riktlinje

Avsteg från riktlinjen kan göras om kraven bedöms vara oproportionerligt kostsamma att uppfylla i relation till den miljö- och klimatnytta som bedöms uppnås. Avsteg får också göras om det i beredskapsperspektiv bedöms vara befogat. Rätt att bevilja avsteg från riktlinjen äger ansvarig chef/ordförande. Avsteg ska dokumenteras och tas upp inom ramen för uppföljningsarbetet av kravställan i upphandling av fordon.

Rutin för att ställa krav

Rutin tas fram för att tillämpa riktlinjen.